

šinėje, kaip įkapė buvo įdėta medinė dėžutė (?) su antsmilkiniu viduje. (Su papročiu vyrui į kapą dėti antsmilkinius, susidurta ir tiriant Mošos (Trakų r.) pilkapį 2 su sampilu iš akmenų).

Kojūgalyje, kairėje, rastas lazdelės formos skiltuvas ir ant jo sudėtos pusiau perlaužto peilio dalys. Paprotys į kapą dėti sulaužytas įkapes I tūkst. viduryje nei Rytų, nei Pietryčių Lietuvoje plačiau nežinomas. Be peilio, kuris aptiktas nesuardytoje Pilviškių kapo dalyje, minėtinas ir sulūžęs antsmilkinis, geležinio smeigtuko galas, pusė peilio-pjautuvėlio, dalis pentino (?), dalis įmuvos. Daugumas pastarųjų įkapių pabuvojo plėšikų rankose ir buvo rastos išmėtytos, tačiau neatmetama galimybė, kad šie dirbiniai mirusiajam į kapą buvo įdėti jau sulaužyti arba fragmentiški.

PILVIŠKĖS BARROW CEMETERY

In 2000 LIH has investigated the destroyed burial 1 in Pilviškės (Vilnius district). It was constructed on the culture layer of the settlement dated to the 2nd–3rd centuries. The destroyed stone circle surrounded the barrow, its piled earth was loaded with stones. The primary burial dated to the end of the 4th–5th centuries was constructed in the 1.15x3.05 m size and 0.7 m deep pit oriented towards eastern-western direction. Soon afterwards the grave has been robbed and trenched in the zone of breast. The head and the foot of the grave remained non-destroyed. In the head of the grave the small wooden boxes containing the remains of the temple ornament, ornamented with the amber eye have been found. In the foot of the grave the stick shaped strike-iron with the fragments of the broken knife put on it has been found.

SANTAKOS PILKAPYNAS

Vykintas VAITKEVIČIUS

Santakos pilkapynas (AR 1438) yra 2 km į PR nuo Santakos geležinkelio stotelės, Nemenčinės miškų urėdijos Santakos girininkijos miškų 36 ir 37 kvartaluose, Buivydžių aukštumos Šventininkų masivo ŠR papėdėje, vietomis pelkėtoje, mišku apaugusioje lygumoje. Grupėje yra apie 120 pilkapių, kurie išsidėstę ŠV–PR kryptimi pailgame, maždaug 4 ha plote. Pilkapiai įvairaus dydžio, vidutiniškai 6–8 m skersmens, 0,3–1,5 m aukščio, dažnai su juosiančių griovių žymėmis ir kai kada – su iš sampilų kyšančiais pavieniais akmenimis. Pilkapyno ŠV dalyje yra 10–14 m skersmens, 1,5–2,2 m aukščio pilkapių

koncentracija. Gerai išlikę grioviai aplink sampilus čia siekia 0,6–0,8 m gylį.

Apie 80% Santakos pilkapių sampiluose yra „tyrinėtojų“ iškastų duobių. Surinkta duomenų, jog 1999 m. prancūzų karių kapais laikomus pilkapius kasinėjo ir Šventininkų kaimo gyventojai. Pilkapyno ŠV dalyje esančio 8x9 m dydžio, iki 1,7 m aukščio pilkapio (pagal detalųjį planą – 31) sampile buvo aptiktas degintinis žmogaus kapas su ugnyje buvusiomis įkapėmis: siauraašmeniu pentiniu kirviu, keturkampio formos geležine diržo sagtimi ir ietigaliu, ištęsto rombo formos plunksna be viršūnės. Pagal ietigalį, kuri

Z. Markovskij perdavė muziejui, šis kapas datuojamas V–VI a.

Kvartalinė linija, kertanti Santakos pilkapyno teritoriją, iš seno žaloja keletą pilkapių. Vienas jų, pilkapis 1 (pagal detalų pilkapyno planą – 76) centrinėje pilkapyno dalyje ir buvo tyrinėjamas. Pilkapis buvo apie 5,5–6,5x4,5–5,5 m dydžio, tačiau visa centrinė jo sampilo dalis sunaikinta 3,5–4 m pločio kvartalinės linijos, kuri skiria kvartalus 36 (iš ŠV) ir 37 (iš PR). Išlikęs sampilo pakraštys tebuvo 4 m ilgio (ŠR–PV), 1,5 m pločio (ŠV–PR) ir siekė 0,3–0,4 m aukštį.

Pilkapio sampilas buvo supiltas iš geltono smėlio. Skirtingose pilkapio vietose jo aukštis, atrodo, svyravo nuo 0,24 m iki 0,56 m. Pilkapio pagrindas – pilko smėlio su smulkiais angliukais sluoksniu – po sampilu aptiktas 0,46–0,49 m gylyje. Šio sluoksnio storis siekė 0,13–0,16 m. Į pakraščius jis nežymiai plonėjo. Tad pilkapio sampilo būta palyginti neaukšto. Gali būti, kad jis buvo supiltas iš smėlio, iškasto iš pilkapių juosusio griovio. Sampilo pakraščiai buvo gausiai apdėti vainiko akmenimis. R–V kryptimi akmenų vainiko vidinis skersmuo buvo 3,7 m, išorinis – 5,3 m, ŠR–PV kryptimi vidinis skersmuo buvo maždaug 3,6–3,9 m, išorinis – 5,4–5,5 m. Vainikui krauti panaudota apie 200 įvairaus dydžio akmenų. Nežiūrint didelių pilkapio suardymų, jis gerai išlikęs. Vainiko akmenys buvo sukrauti ant sampilo pakraščio vienas ant kito, maždaug 0,2–0,25 m aukštyje, suformuojant savotiško kiauto pamatą. Prie sampilo pagrindo pirmiausia buvo sukrautas didesnių, vidutiniškai 0,2x0,3x0,2 m dydžio, akmenų ratas. Ant šių akmenų krauti mažesni, vidutiniškai 0,15x0,2x0,1 m dydžio, akmenys. Da-

liai pastarųjų akmenų nuo sampilo šlaito nuslinkus ar nuvirtus, susidarė dar vienas – chaotiškas jų lankas išorinėje vainiko pusėje. Paminėtina, kad gera dešimtis, vidutiniškai 0,15x0,25x0,15 m dydžio, akmenų aptikta ir viršutiniame vainiką juosusio griovio sluoksnyje. Tai rodytų, kad tuo metu, kai vainikas iro arba buvo ardomas, pilkapi juosęs griovys dar nebuvo galutinai užslinkęs.

Maždaug 0,15–0,2 m atstumu nuo vainiko pilkapi juosė griovys. Griovio plotis nežymiai svyravo: Š pusėje jis siekė 0,67 m, ŠR–R – 0,64 m, P – 0,84 m, V – 0,75 m. Nustatyta, kad 0,44 m gylio griovys buvo iškastas įžemyje – geltoname smėlyje su balkšvais intarpais. Skerspjuvyje griovys buvo dubens stačiais šlaiteliais formos, užpildytas pilku (maišytu) smėliu su pavieniais smulkiais angliukais apačioje bei juoda degėsinga žeme viršuje.

0,73–0,76 m gylyje, įžemyje, iškart po pilkapio pagrindo sluoksniu išryškėjo pilku maišytu smėliu užpildyto griautinio kapo 1 kontūrai. Tiesa, visiškai aiškiai išsiskyrė tik 2,6 m ilgio, ŠV–PR (300°–120°) kryptimi orientuota kapo kontūro P kraštinė. Š, V ir R kraštinės buvo neryškios, susilieję su pilkšvais intarpais geltoname žemio smėlyje. Vis dėlto galima manyti, kad kapo duobės plotis siekė 0,9–1 m. 0,84–0,86 m gylyje ryškesnis kapo duobės kontūras visai išnyko. 1,1–1,12 m gylyje aptikta mirusiojo kaulų. Taigi įžemyje iškasto kapo gylis iš viso siekė 0,45 m.

Mirusiojo, pasak doc. R. Jankausko, 30–35 m. moters skeletas, faktiškai neišliko. Kapo duobėje kaulai gulėjo ne anatominė tvarka: kaukolė ant kairiojo skruosto nugręžta į V, ant pakauškaulio

buvo prilipęs ilgojo kaulo fragmentas, o vienas skruostikaulio fragmentas gulėjo net už 0,62 m į P nuo kaukolės. Be to, kairėje kaukolės akiduobėje, nebūdingoje vietoje rastas žalvarinis cilindrelis.

0,48 m į P–PR nuo kaukolės, mirusiojo pečių srityje, rasta sunykusi žalvarinė grandelė su prie jos prilipusios juodos organinės medžiagos likučiais. Už 0,57 m į R–PR nuo grandelės, mirusiojo juosmens srityje, rasti 3 labai sukorodavę geležinio smeigtuko adatos fragmentai. Į R nuo jų gulėjo geležinė įtvara (?). Už 0,12 m į R nuo įtvaros rastas geležinio apkalo fragmentas. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad 1,17 m gylyje, kapo duobėje, mirusiojo dešinėje, išsiskyrė ŠV–PR (310°–130°) kryptimi orientuotos 1,25 m ilgio ir 0,04–0,08 m pločio degėsių juostos žymė.

Reziumuojant rezultatus matyti, kad pilkapio 1 įranga (kelių aukštų akmenų vainikas, griovys aplink jį, griautinis kapas, įkastas žemiau pilkapio pagrindo) būdinga ankstyvajai Rytų Lietuvos pilkapių kultūrai. Mirusysis buvo palaidotas nesudegintas, ne anksčiau kaip III a. pabaigoje ir ne vėliau kaip V a. pabaigoje, greičiausiai IV ar V a. Spėjama, kad greitai po to kapas buvo apiplėštas ir suardytas, nes jame rasta pavienių kaulų ne anatomine tvarka bei negau-

sių, fragmentiškų arba labai smulkių įkapių.

Doc. R. Jankausko antropologinės išvados archeologinių tyrimų rezultatus leidžia interpretuoti ir kitaip. Matyt, mirusysis kurį laiką nebuvo palaidotas. Vėliau pilkapyje palaidota ir kape nejudinta išgulėjo tik beveik skeletuota mirusiojo galva (apatinis žandikaulis ir I kaklo slankstelis užkasant galvą, dar nebuvo atsiskyrę). Panašių atvejų archeologinėje praktikoje reta, tačiau jie žinomi.

SANTAKA BARROW CEMETERY

In 2000 LIH has investigated the barrow 1 in the destroying Santaka (Vilnius district) barrow cemetery. It was determined during the investigation that the stone circle of some levels and the continuous ditch surrounded the barrow. The primary burial was constructed in the 0.45 m deep pit under the foundation of the barrow. Judging according to the construction of the barrow and poor burial items, the buried individual was buried in the 4th or 5th century. Apparently, soon afterwards the grave was robbed and destroyed. It contained only the single bones laid in the non-anatomy order, fragments of the few burial items and two non-destroyed small ornaments – cylinder and a small ring.